

D.S.V. Sint Jansbrug - Oude Delft 50-52 te Delft

Open Monumentendag

Beste bezoeker,

Welkom aan de Oude Delft 50-52!

In dit pand zit sinds 1956 de Delftse Studentenvereniging Sint Jansbrug. Het pand kent echter een veel langere en interessante geschiedenis. Het pand is vlak na de grote stadsbrand van 1536 als brouwerij gebouwd, mogelijk op kelders die nog van vóór de stadsbrand dateren. Het pand bestaat uit een hoofdhuis met dwars zijhuis. Omstreeks 1600 is het samen met Oude Delft 48 onderdeel van brouwerij 't Dubbel Cruys.

In het midden van de 18e eeuw wordt het pand in twee woningen gesplitst. Hierbij wordt het pand van een nieuwe voorgevel voorzien en worden aan de achterkant diverse aanbouwen toegevoegd.

In 1956 koopt Jansbrug Oude Delft 52, waarna in 1970 een grote restauratie in deze helft van het pand plaats vindt. De houtconstructie wordt hersteld en weer in het zicht gebracht. Het tussenlid tussen hoofd- en achterhuis wordt met een verdieping verhoogd. Enkele jaren later wordt op het dak van dit tussenlid nog een verbindingsgang toegevoegd.

In 1985 wordt ook nummer 50 door Jansbrug aangekocht, waardoor het pand na ruim twee eeuwen weer in handen is van één eigenaar. De grote zalen voor de vereniging blijven in Oude Delft 52 en de kantoren e.d. worden ingericht in Oude Delft 50, waardoor hier de indeling van het 18e-eeuwse woonhuis behouden blijft.

Vandaag kunt u een kijkje nemen in beide panden. U kunt dit zelf doen, met deze rondleiding, of een van de bestuursleden van de vereniging aanspreken. Zij geven u graag een rondleiding.

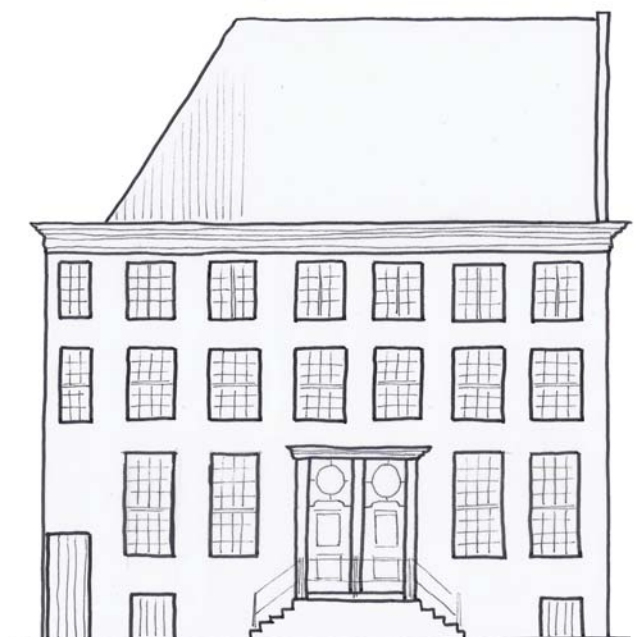
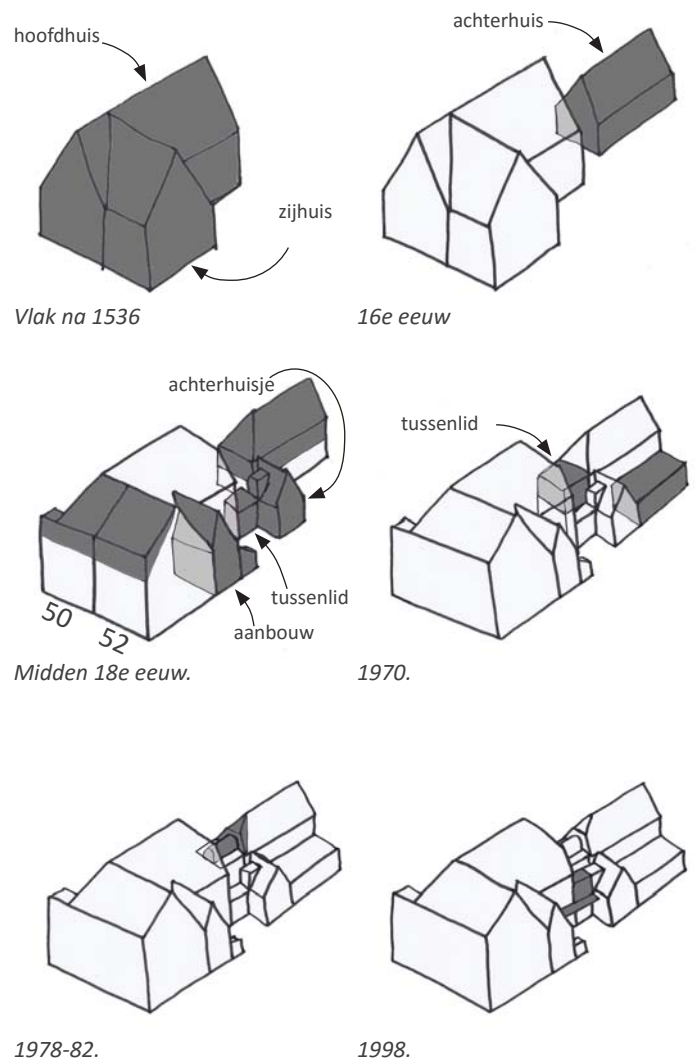
Even snel naar de wc? Of trek in een kopje koffie? Dat kan natuurlijk ook. De toiletten zijn op de tweede verdieping en onze koffie en theezolder is voor jullie geopend op de bovenste verdieping. Koffie en thee vanaf €0.50.

Veel plezier!

We starten de rondleiding bij de voorgevel van het pand.

De voorgevel

De voorgevel stamt uit het midden van de 18e eeuw, toen het pand in twee woningen werd gesplitst. Dit verklaart waarom de gevel één geheel is, maar toch twee voordeuren bevat.

Voorgevel in het midden van de 18e eeuw.

Op de vorige pagina is te zien hoe de voorgevel er toen vermoedelijk uitzag. De ruitjes zijn allemaal erg klein, omdat men toen nog geen grotere kon maken. Later zijn een aantal ramen voorzien van grotere ruiten.

Het logo tussen de twee linker ramen is het logo van studentenvereniging Sint Jansbrug en wordt ook wel een kip genoemd.

U gaat via de voordeur van Oude Delft 52 (linker deur) naar binnen. Hier gaat u linksaf naar de eetzaal.

De eetzaal

In de eetzaal is een plafond van balken te zien. Om en om zijn dikke zogenaamde moerbalken en dunnere tussenbalken te zien. De moerbalken steunen op houten stijlen in de muur. De moerbalken zijn van eiken en zijn in 1970 deels vervangen. De tussenbalken zijn van grenen, om kosten te besparen.

In de derde moerbalk zijn drie inkepingen op een rij te zien; in het midden een halve cirkel, met aan weerszijde daarvan een driehoekje (zie foto hiernaast). Dit zijn vermoedelijk nog sporen van de spiltrap die hier vanaf het midden van de 18e eeuw (tot 1970) gezeten heeft.

De eetzaal wordt momenteel gebruikt als open mensa voor heel Delft en omstreken. Onze mensa geeft maaltijden aan 700 eters per week, waarvan 20% bestaat uit mensen die niet lid zijn van Sint Jansbrug. Op deze manier bekleedt dit pand ook een buurtfunctie. Op piekmomenten is het mogelijk om 700 maaltijden op een dag te bereiden in de keuken.

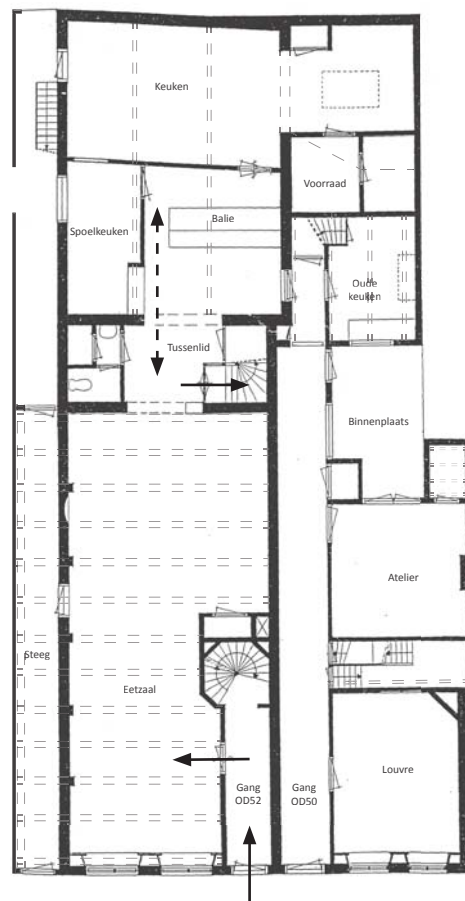
Dit is te danken aan onze kokkin, Mirjam, die al 20 jaar voor ons in de keuken staat. Bij het bereiden van het eten en het schoonhouden van de keuken wordt onze kok ondersteund door de leden van Sint Jansbrug. Ook u bent welkom in onze mensa! Een maaltijd kunt u hier krijgen voor maar 4 euro.

De steeg

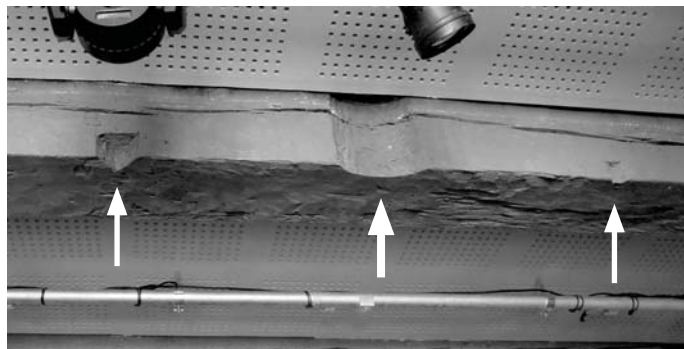
Links naast de eetzaal bevindt zich de steeg, deze is vandaag helaas niet toegankelijk. Het is een overkapte steeg. Dit is een gevolg van een overkraging van het houtskelet. In de schematische weergave van de houtconstructie hiernaast is weergegeven hoe dit in elkaar zit. Om deze overkraging te kunnen maken zijn zogenaamde standvinken in de muur aangebracht.

De schuine balken onder de moerbalken in de eetzaal en steeg zorgen voor de stabiliteit van deze constructie. De plafond balken die u in de eetzaal ziet lopen dus door over de muur en steeg. Waar in de eetzaal een schuine balk zichtbaar is, bevindt zich aan de andere kant van de muur een zelfde schuine balk. Samen met de muurstijlen vormen deze de standvinken die de balken ondersteunen en zo de steeg overkragen.

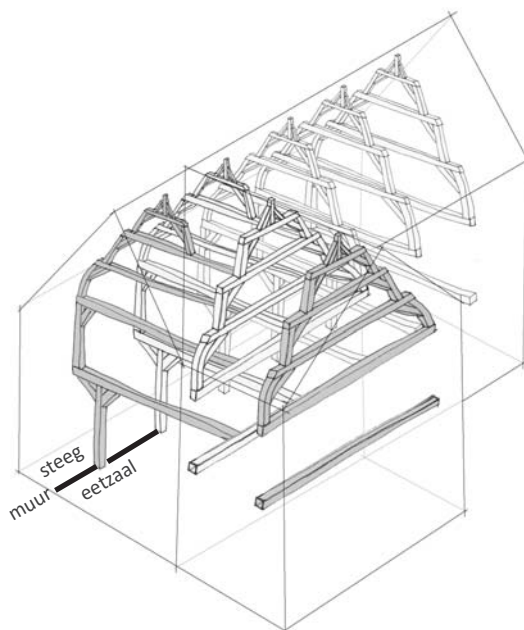
U verlaat de eetzaal achterin. Eventueel kunt u doorlopen naar de keuken om een kijkje te nemen. De route volgt verder met de trap aan uw rechterhand naar boven. Eén trap omhoog en rechts bevindt u zich in de achterzaal.

Plattegrond begane grond.

Inkepingen in de derde moerbalk in de eetzaal: sporen van spiltrap.

Schematische weergave houtconstructie.

De achterzaal

Zoals de naam al zegt staat u nu in het achterhuis. De begane grond van het achterhuis stamt net als het hoofd- en zijhuis van vlak na de stadsbrand van 1536. In het midden van de 18e eeuw werd het achterhuis met een verdieping verhoogd.

De helft van de balken in deze ruimte hebben geen dragende functie meer. In 1978 waren de oude balken in slechte staat. Men besloot tussen de oude balken nieuwe aan te brengen die de dragende functie zouden overnemen. Om de oude balken wel te kunnen behouden werden deze vervolgens aan de nieuwe balken opgehangen. De balken die door de ijzeren plaatjes in het midden worden gedragen zijn dus de oude balken. De ijzeren plaatjes hangen aan een stalen ligger die dwars over de nieuwe balken ligt.

We vervolgen de route met dezelfde trap, maar eerst kijken we even in het tussenlid (de ruimte waar de trappenhuis zich bevindt).

Het tussenlid

Dit tussenlid verbindt het voorhuis (de sociëteit, daar komen we nog) met de achterzaal in het achterhuis. De eerste verdieping van het tussenlid en het houten trappenhuis werden in 1970 toegevoegd. Het tussenlid is met het voorhuis verbonden door het uitbreken van twee vensters. De dagkanten zijn met blauwe mozaïektegeltjes bezet om duidelijk te maken dat je door de muur heen loopt en in een ander bouwdeel komt.

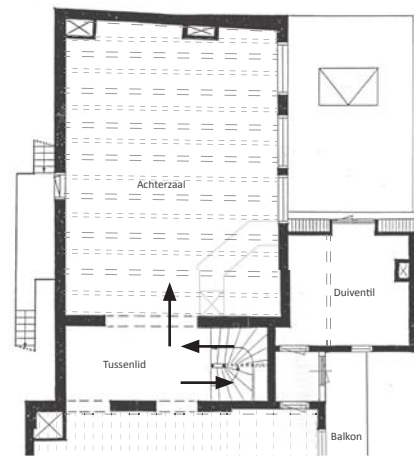
Vanuit het tussenlid kijken we dus eigenlijk tegen de achtergevel van het voorhuis aan. Dit is nog te zien aan de zwarte gevelankers tussen de openingen. Bij het trappenhuis kwam bij de verbouwing een oud kozijn te voorschijn, dit kozijn is zichtbaar gebleven in de muur.

Enkele jaren later werd het tussenlid wederom verhoogd, met een tweede verdieping. Deze verhoging heeft een meer eigentijdse vormgeving gekregen, met een bol betonnen dak. Verder is het heel transparant uitgevoerd en zijn de metselwerk gevels van voor- en achterhuis in het zicht gelaten. Hier is, zoals u straks zult zien, dan ook duidelijk dat men zich in een tussenlid bevindt.

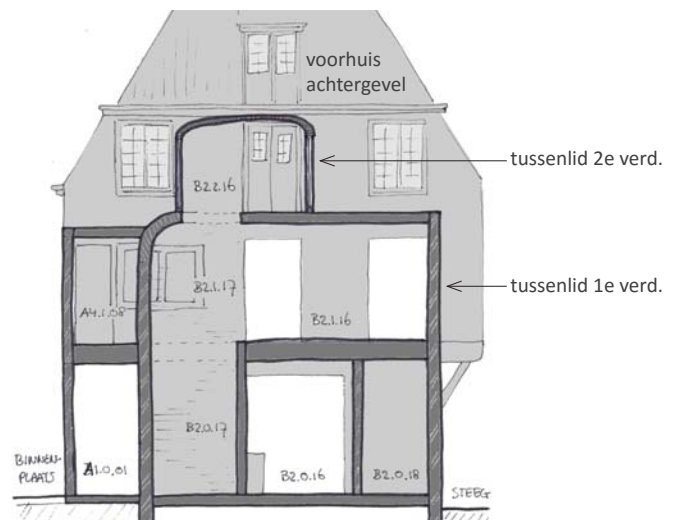
We nemen de trap naar boven en slaan linksaf. De route loopt in zijn geheel naar de voorkant van het pand. Onderweg komt u langs de garderobe en de toiletten.

De oude bestuurskamer

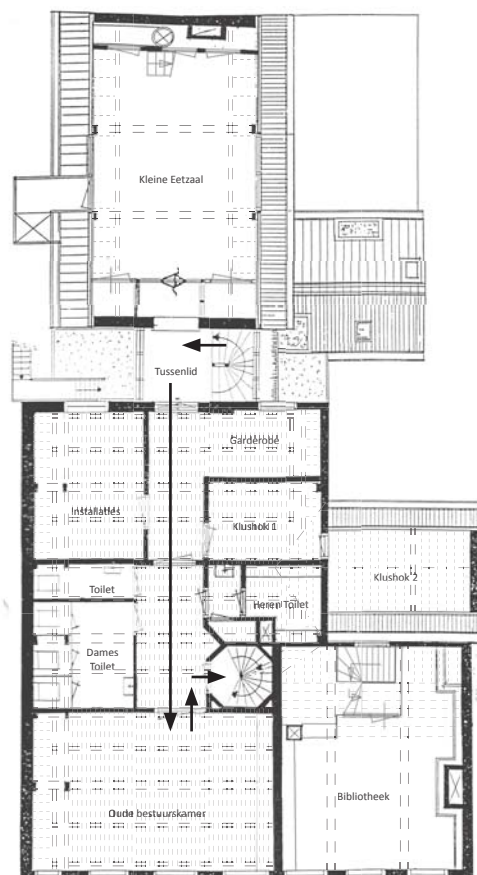
Deze kamer heet zo vanwege de functie die het vroeger vervulde. Toen in 1970 het pand gerenoveerd werd had men een steiger voor de gevel staan. Tijdens de bouw bleek op een gegeven moment dat de ruimte tussen steiger en voorgevel vergroot of verkleind kon worden. De steiger bleek echter vast te zitten aan het niet beweegbare houtskelet. In allerijl is toen de los staande voorgevel met extra ankers vastgezet aan het houtskelet. Dit is nog bij het raam en de houten balken te zien.

Plattegrond eerste verdieping.

Doorsneden over het tussenlid, kijkend richting voorhuis.

Plattegrond tweede verdieping.

Op de moerbalk (de dikke balk) in het midden van deze ruimte is een aantal interessante sporen te zien. Een beetje links is een zogenaamd zaagdriehoekje op de onderkant te zien. Hout werd destijds gezaagd met een raamzaag, zoals te zien is op de afbeelding hiernaast. Men zaagde eerst van de ene kant en dan van de andere kant. Waar de zaagsnedes bij elkaar kwamen bleef een klein driehoekje over waar het hout brak. Soms is zo'n zaagdriehoekje nog terug te vinden in balken, zoals hier.

Een tweede opmerkelijk spoor is de aanwezigheid van een zogenaamd steekgat. Hout kwam vroeger vaak uit Duitsland. De stammen werden samen gebonden tot een groot vlot, dat de rivier af voer tot een stapelplaats in Nederland, zie afbeelding hiernaast. Voor het samenbinden met twijgen werden op de hoeken van de stammen gaten geboord. Meestal gaan deze gaten (deels) verloren bij het verwerken van het hout. In deze moerbalk is rechts echter nog een volledig gat aanwezig, helemaal links is nog een deel van een steekgat te zien.

Aan de kleine uitbouw in de kap is goed te zien hoe men het linker raam in een soort nis in de oude kap heeft ondergebracht. Dit is gebeurd toen de voorgevel in het midden van de 18e eeuw werd vernieuwd en daarmee ook werd verhoogd.

Tot 1970 hebben hier studenten gewoond. Eén van deze studenten wilde zijn bed graag neerzetten op de plek van een stijl en was dus al begonnen met doorzagen. Gelukkig bedacht een medebewoner zich dat deze stijl misschien wel een functie had. De stijl is dus blijven staan. De inkeping is nog goed zichtbaar.

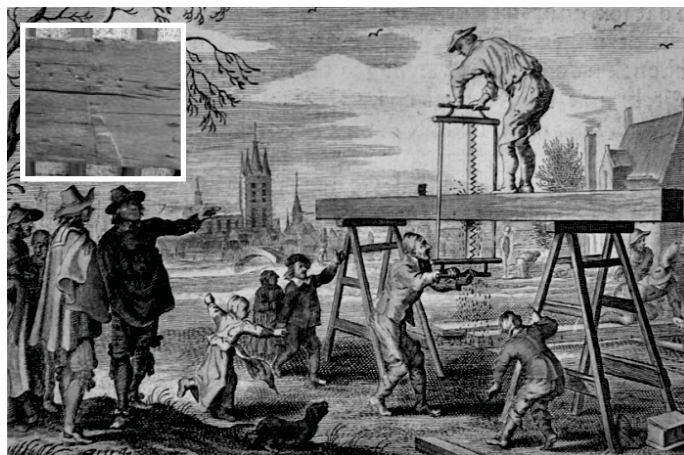
Na de oude bestuurskamer te hebben verlaten slaan we linksaf bij de eerste deur. Een trap omhoog en u komt op onze zolder, Oele.

Oele

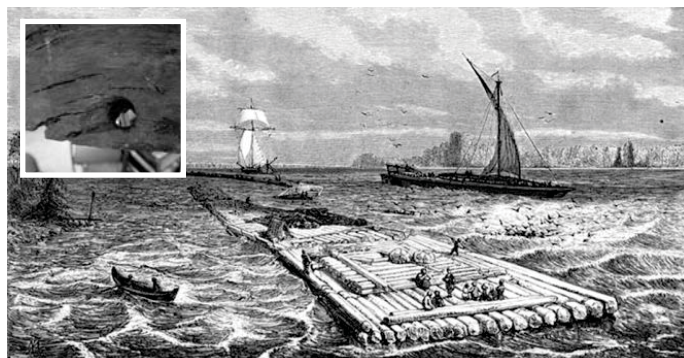
De naam Oele komt van een vroegere burgemeester van Delft, genaamd Oele. De studenten die vroeger in dit pand woonden hadden hun kat naar hem vernoemd. Die kat was eigenlijk altijd op deze zolder te vinden, vandaar dat Oele Oele is geworden.

Oele is feitelijk geen zolder, maar een vliering. De kap begint bij het einde van de zijgevels, dit is in de oude bestuurskamer, die zich dus niet op de tweede verdieping, maar op de zolder bevindt. De kapconstructie bestaat uit drie zogenaamde gestapelde jukken met daarboven nog een nokstijltje, zie tekening hiernaast. Elk juk bestaat uit spantbenen met daarover een dekbalk. Tussen spantbeen en dekbalk is een korbeel (schoor) aangebracht. Over de uiteinden van de dekbalken liggen balken die het dak dragen, zo'n balk heet een fliering (met een f). De later ontstane vloer op deze hoogte kreeg vervolgens de naam vliering (met een v). Oele is dus eigenlijk een vliering.

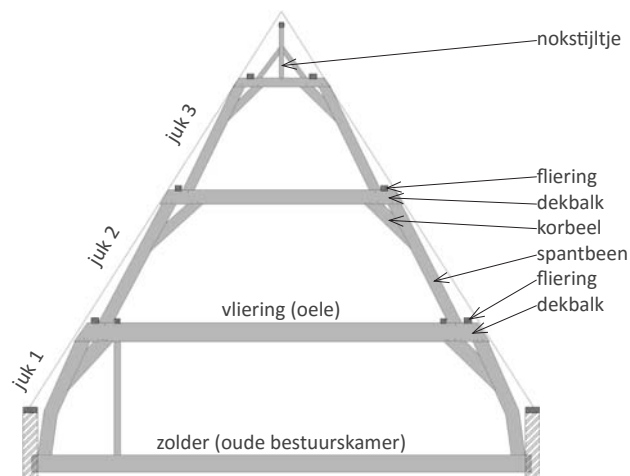
De kap bestaat uit vijf van de hierboven beschreven spanten op een rij. Deze spanten werden elders gebouwd, vervolgens uit elkaar gehaald, naar Delft getransporteerd en daar weer in elkaar gezet. Door het handwerk zijn alle balken en verbindingen net iets anders, waardoor

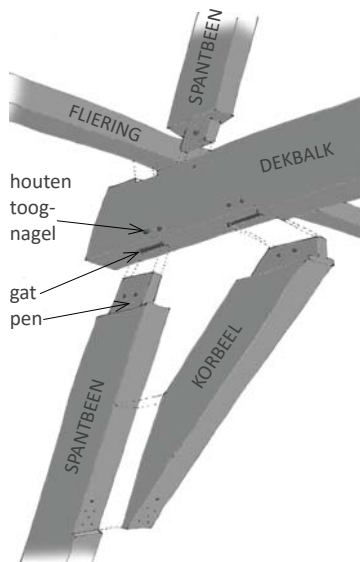
Het zagen met een raamzaag (en een zaagdriehoekje).

Een houtvlot op weg naar Nederland (en een steekgat).

Tekening van een spant uit de kapconstructie.

Knooppunt met verbindingen (schematisch en foto).

elke balk precies op de juist plek in de constructie moest komen. Daarom werden er telmerken op de houten onderdelen aangebracht. In deze kapconstructie zijn op de achterkant van de knooppunten de telmerken I, II, III, IIII en V te vinden (zie foto hiernaast).

De verbindingen werden gemaakt met pen-gat verbindingen. Uit het ene onderdeel werd een pen gehakt en uit het andere een gat. Deze pen werd in het gat geschoven en vervolgens werd de verbindingen met houten toognagels of ijzeren nagels op spanning gebracht (zie schets en foto vorige pagina).

Op de spantbenen van het derde juk is naast de hiervoor genoemde set telmerken nog een set gevonden. Deze merken beginnen links achterin de hoek en lopen rond tot in de rechter hoek achterin (zie schets hiernaast). In deze telling ontbreken echter twee merken: V en VI. Deze zouden op het eerste spant moeten staan. Het derde juk is hier echter niet meer aanwezig, de toognagel gaten zijn nog wel zichtbaar in de dekbalk. Toen de gevel in het midden van de 18e eeuw werd veranderd van topgevel in schilddak werd het derde juk van het eerste spant verwijderd en elders in het pand hergebruikt. We komen dit juk, mét de telmerken V en VI later in de rondleiding nog tegen.

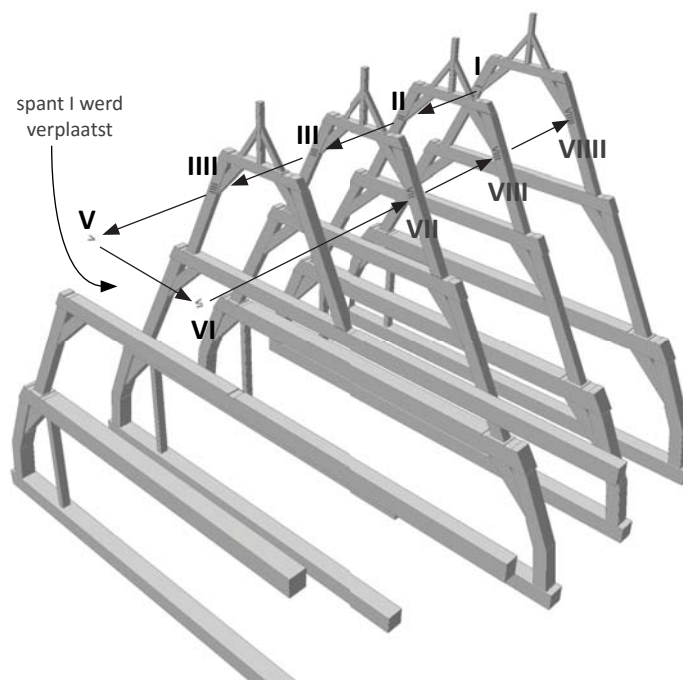
Naast telmerken bevat de kapconstructie ook andere merken. Op de dekbalk van het eerste spant is vlak bij de muur een duidelijk merk zichtbaar (zie foto hiernaast). Over dit soort merken is nog relatief weinig bekend. Ze kunnen verschillende dingen aangeven; de eigenaar, de timmerman, de stapelplaats, etc.

Telmerk.

Ander merk.

Schematische weergave houtconstructie.

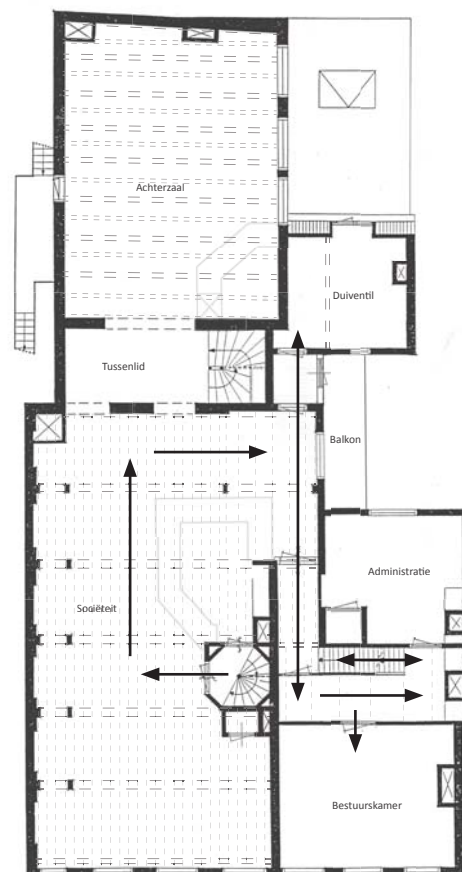
U kunt hier blijven voor een kopje koffie of thee of de rondleiding vervolgen. U loopt twee trappen naar beneden en gaat dan de deur recht voor u door. Nu bevindt u zich in de sociëteit.

Sociëteit

De sociëteit is het hart van de vereniging. Hier staat de bar welke vijf dagen per week voor onze leden geopend is. Het barblad heeft vroeger nog in de huidige eetzaal gestaan. Het plafond is vrij laag, dit komt doordat het oorspronkelijk een industrieel pand is. Voor de 16e-eeuwse brouwerij was een hogere verdieping niet nodig.

Ook hier is de houtconstructie goed te zien. Net als in de zaal hieronder (de eetzaal) zijn hier houten muurstijlen met daarover moerbalken en korbelen ertussen te zien. De moerbalken worden vlak bij de korbelen extra ondersteund met (later aangebrachte) stijlen. Deze stijlen staan op de muur tussen de eetzaal en steeg. Het deel achter de stijlen bevindt zich dus boven de overdekte steeg. Dwars over de moerbalken liggen de kleiner zogenaamde kinderbinten, zo ontstaat een constructie die samengestelde balklaag wordt genoemd.

Bij de restauratie van 1970 moest ook hier het nodige hout vervangen worden. De stijlen werden vervangen door spoorbielzen, om kosten te besparen.

Plattegrond eerste verdieping.

We vervolgen onze weg om de bar heen. Halverwege komt u een ijzeren 'drempel' tegen.

Deze drempel laat de scheiding van de twee panden zien. De panden waren vroeger één. In het midden van de 18e eeuw zijn de twee panden gescheiden verkocht en dus sindsdien als twee panden door het leven gegaan. In 1988, na de aankoop van Oude Delft 50 door Jansbrug, is er hier in de sociëteit een verbinding tussen de panden gekomen.

Als u doorloopt ziet u aan uw linkerhand nog een deur. Dit is onze rookruimte en wellicht daarom niet prettig voor u om te bezoeken. Hier bevindt zich echter wel het ontbrekende spant uit de kap, een kijkje is dus misschien toch de moeite waard.

De duiventil

Deze ruimte is de zolder van het kleine achterhuisje achter Oude Delft 50. Dit achterhuisje werd gebouwd in het midden van de 18e eeuw, gelijk met het vervangen van de voorgevel en het verwijderen van de kapconstructie van het hoofdhuis (zie Oele). Het verwijderde deel (juk) van Oele werd in dit achterhuis hergebruikt als kaspant.

Het spant heeft dezelfde opbouw en afmeting en eveneens een nokstijltje erop (al is deze later vervangen). De missende telmerken V en VI gaven echter het bewijs dat het hier om het verplaatste juk gaat. Deze telmerken zijn laag op de spantbenen aan de kant van de ingang van deze ruimte te zien. Op de andere kant van het spantbeen (en op de dekbalk) staat bij het knooppunt het telmerk I, van het eerste spant.

Na het bezoek aan de duiventil gaat u rechtdoor en neemt de tweede afslag naar links (na de trap). Als u doorloopt vindt u aan de rechterkant de bestuurskamer.

Bestuurskamer

De bestuurskamer wordt, zoals de naam al zegt, gebruikt door het bestuur. Hier werken zij zeven dagen per week om de vereniging draaiende te houden.

In het begin van de 19e eeuw is het plafond in deze ruimte verhoogd. Waarschijnlijk wilde men op deze verdieping een voornamere ruimte creëren, dan de lage ruimtes zoals we die in de sociëteit hebben gezien. De ramen werden bij deze verbouwing ook vervangen en verhoogd. Inmiddels kon men grotere stukken glas maken, dus de nieuwe ramen kregen grotere ruiten dan de oude.

Vanuit de bestuurskamer kunt u nog met een trap omhoog naar de bibliotheek.

De bibliotheek

U bent net een extra trappetje opgelopen. Dit is dus het gevolg van het verhogen van het plafond van de bestuurskamer. Op het bordesje tussen de twee trappen zijn nog de oorspronkelijke vloerplanken van de zolder te zien. Het verhogen van het plafond in de bestuurskamer,

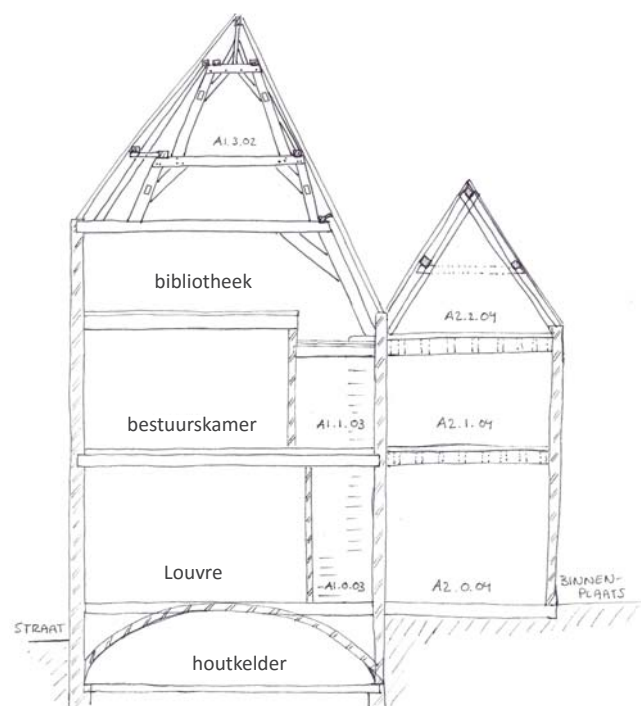
Plattegronden van voor 1970 (links begane grond, rechts 1e verdieping), met locatie ijzeren 'drempel' in cirkel.

Telmerk VI op spantbeen.

Telmerk I op twee plekken.

Doorsnede van het zijhuis.

en daarmee het verhogen van de zoldervloer, is tevens te zien aan de ramen, welke meteen op de grond beginnen.

De kapconstructie ziet er misschien wat vreemd uit. Dit is het gevolg van een aanpassing in het midden van de 18e eeuw. We bevinden ons hier in het zijhuis, waar de kapconstructie aanvankelijk hetzelfde was als in het hoofdhuis (Oele), alleen dan een kwartslag gedraaid, zie de schets op pagina 2.

In de schets hiernaast is de oorspronkelijke kapconstructie weergegeven. De aanpassingen uit het midden van de 18e eeuw zijn gestippeld. Hierbij werden de grijs gemaakte onderdelen verwijderd. De witte delen zijn nog steeds in de kap aanwezig.

De voorgevel werd verhoogd, hierdoor moest ook het eerste juk vervangen worden. De nieuwe dekbalk werd hoger geplaatst en werd in de voorgevel opgelegd in plaats van op een spantbeen. Alleen aan de achterkant werd een nieuw spantbeen aangebracht. De spantbenen van het tweede juk werden afgezaagd, zodat ze op de nieuwe dekbalk konden staan. Het nieuwe juk werd uitgevoerd in grenen hout in plaats van in eiken hout. Het eikenhout in de kap stamt dus uit de 16e eeuw en het grenen hout uit de 18e eeuw.

De dakhelling aan de voorkant veranderde ook door het verhogen van de voorgevel. Het dak kon zo niet langer op de flieringen rusten. Hiervoor werd een hulpconstructie aangebracht met een extra spantbeen dat over het tweede en derde juk doorloopt. Hierop zijn extra flieringen aangebracht waar het nieuwe dak op rust. Dit alles zorg voor een wat vreemde kapconstructie.

Aan de linkerkant van de ruimte ziet u op de vloer een inpandige dakgoot, een zogenaamde keulse goot. Via deze goot wordt het regenwater van het dakvlak aan de voorkant, naar een afvoer aan de achterkant geleid. Zo is er langs de voorgevel geen hemelwaterafvoer te zien.

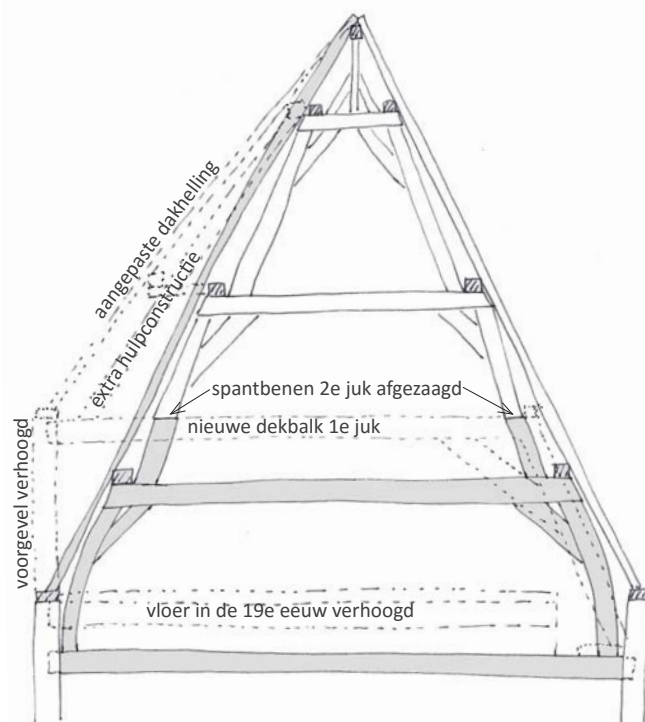
Alle leden die afstuderen mogen een boek schenken aan de vereniging, dit zorgt voor onze verzameling aan boeken.

We vervolgen onze weg naar beneden, slaan linksaf en vervolgens nog een keer via de trap naar beneden. Aan het einde van de trap zit een deur links van de trap. Deze deur leidt naar de houtkelder.

De houtkelder (helaas niet open)

De kelder van het pand stamt vermoedelijk nog van voor de stadsbrand van 1536. Keldergewelven waren vaak van steen waardoor deze gespaard bleven bij een brand, terwijl het houten huis erboven wel ten prooi viel aan de vlammen. Na een stadsbrand werden op de gespaarde kelders nieuwe huizen opgetrokken. Zo is het ook gegaan bij Oude Delft 50-52. De kelder ligt evenwijdig aan de straat en wordt overwelfd door een tongewelf (zie doorsnede op vorige pagina).

We vervolgen onze weg echter naar links, naar de laatste ruimte van het pand.

Schets van wijzigingen in de kapconstructie van het zijhuis.

Foto van de kapconstructie in de bibliotheek.

Het Louvre

Het Louvre is onze stijkkamer en wordt gebruikt voor speciale gelegenheden. Voor 1985 was dit de wachtkamer van de praktijk van de dokter die in Oude Delft 50 was gevestigd.

Het interieur van deze ruimte stamt grotendeels uit de tweede helft van de 18e eeuw en werd vermoedelijk in drie bouwfases aangebracht. Eerst werden de grenen vloer en de vensterwandbetimmering tegen de wand met venster aangebracht, deze bevat zitjes onder de ramen en binnenluiken in luikkasten. Iets later werd ook de lagere betimmering op de rest van de wanden aangebracht, met daarboven de wandbespanning (de huidige wandbespanning is aangebracht in 1996). In deze betimmering werden toen ook de suitedeuren en hoekschouw opgenomen. Tot slot werden de ramen vervangen door empire ramen met grotere ruiten.

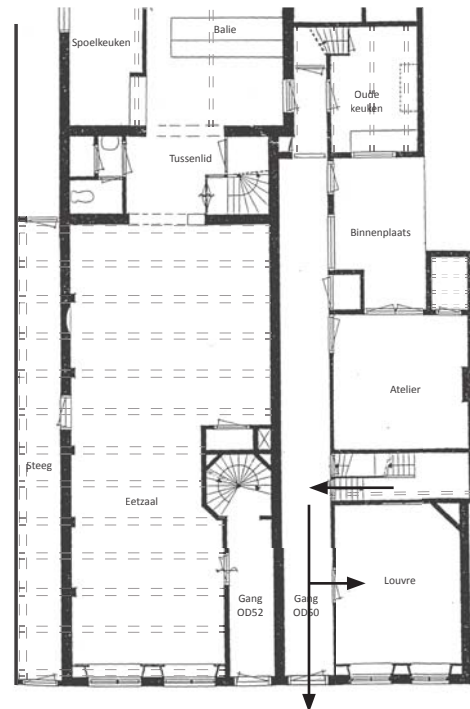
In de 18e eeuw waren de Lodewijk-stijlen populair in Nederland. Vooral elementen uit de Lodewijk XVI stijl zijn terug te vinden in het interieur van het Louvre, zoals bijvoorbeeld de rozetjes op de hoeken van de panelen en het soort vazen met linten eraan boven de suitedeuren en de hoekschouw.

Aan het eind van de 19e eeuw werd het stucplafond van een middenornament en perklijsten voorzien, gelijktijdig werd gasverlichting aangebracht. De buis die uit het middenornament steekt is hier een restant van.

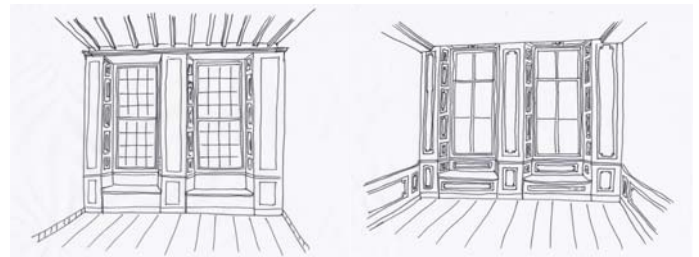
Het schilderij boven de hoekschouw is een arcadisch schilderij dat wordt gedateerd in de laatste kwart van de 18e eeuw, de schilder is onbekend. In arcadische schilderijen wordt het boeren tafereel in een Romeins landschap met romaanse bebouwing verheerlijkt.

In 1996 is de gehele kamer (inclusief schilderij) gerestaureerd. Er is toen ook kleurhistorisch onderzoek gedaan, waarna een zo oorspronkelijk mogelijke kleurstelling is teruggebracht.

Na het verlaten van het Louvre kunt u naar links naar de buitendeur. We hopen dat u heeft genoten van ons pand en wensen u een prettige dag!

Plattegrond begane grond.

Impressie van het Louvre in het midden van de 18e eeuw (links) en aan het eind van de 18e eeuw (rechts).

Deze rondleiding is gemaakt door Eva Osinga-Dubbelboer. Zij heeft het pand Oude Delft 50-52 in 2015/16 zeer uitgebreid onderzocht als afstudeerproject voor de opleiding 'Bouwhistorie en Restauratie' aan de HU. Daarvoor studeerde ze bouwkunde aan de TUDelft. Ze werkt nu als zelfstandig bouwhistoricus en architect. De rapporten van haar onderzoeken naar het pand Oude Delft 50-52 zijn gratis te downloaden op haar website: www.eva.osinga.dubbelboer.com

Eva Osinga-Dubbelboer
bouwhistoricus en architect

Stadhoudersweg 31d
3038 ED Rotterdam

+31 (0)6 29 39 18 36
eva.osinga@dubbelboer.com

www.eva.osinga.dubbelboer.com

